

A photograph of a well-maintained garden. In the foreground, there are several rows of green leafy plants, possibly tomatoes or peppers, growing in a bed. The garden is surrounded by tall grass. In the background, there is a red wooden shed on the left and a larger house with a red tiled roof on the right. The house is partially obscured by trees and bushes. The overall scene is a peaceful rural setting.

ODLING FÖR KROPP OCH SJÄL

30 år med Brukets odling
på Källslätten i Mariefred

ODLING FÖR KROPP OCH SJÄL

År 2025 firar Brukets odling på Källslätten i Mariefred 30 år

Vi tillägnar den här bildberättelsen alla deltagare och all personal som knogat på genom åren.

Bilder och texter har vi fått från Christina, Frida, Kajsa, Magdalena, Kerstin och Anders.

Inledning

Många bra och ambitiösa projekt läggs ned eller självdör efter en tid. Hur kommer det sig att vår odling har kunnat fortsätta år efter år???

*-Är det odlandet i sig som är bra för själen?
-Hur viktigt är det sociala sammanhanget?*

- En del brukare har åkt med till odlingen många säsonger i ur och skur.
- De som är mer erfarna stöttar nybörjare och för vidare kunskaper.
- Engagerad personal har varit en oundgänglig förutsättning.
- Varje odlingsdag har sin struktur.
- Det går alltid att hitta en arbetsuppgift som passar var och en beroende på dagsform.

Kanske kan vår bildberättelse ge några svar och inspirera till nya projekt!

Avsnitt i boken

-Historien om hur Brukets Årstidsprodukter startade

-Några röster om att odla och vara

-En dag på odlingen 2014

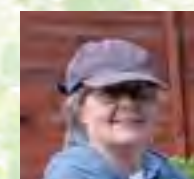
-Odlingsåret på Källslätten. Från tidig vår till höst.

-Nu för tiden kallar vi oss "Lilla Skafferiet"

Ansvariga utgivare:
Anders Berglund
"Kajsa" Karin Magnusson

Anders
Bor på Källslätten

Ulrika

Kerstin och Magdalena
Startade Brukets
Årstidsprodukter

Sören

Åsa

Thomas

Kent

Jonas

Några av Brukets deltagare som odlat i många år på Källslätten

Håkan

Catrin

Eva

Kajsa

Christina

Några av Hägergruppens deltagare som gärna följde med till odlingen

Odlingsentusiaster som gick i pension

Odlingsentusiast som jobbar vidare!

Historien om hur Brukets Årstidsprodukter startade

Magdalena och Kerstin berättar:

I och med psykiatrireformen* 1995 började mentalsjukhusen läggas ned. Vi fick en pengapung: -Gör något av det här!

Man ålade oss att starta verksamheter ute i samhället. Vi fick en lokal i Västertorp som vi målade och gjorde iordning. I början bussades deltagare från sjukhuset till lokalen i Västertorp. Vi behövde inte se någon diagnos på papper.

Vi sökte en florist hos ABF att samarbeta med. Då träffade vi Anders Berglund som precis lagt ned sin eternellodling i Mariefred. Vi började åka till Mariefred med deltagarna och odla. Anders var cirkelledare. Vi hade en långtidshyrd buss. Under lågsäsong åkte vi en gång i veckan. Mitt i sommaren blev det två gånger.

I februari började säsongen med ett möte i studiecirkelform. Det var roligt att titta i frökatalogerna! Vad ska vi satsa på i år?

Första året blev det en och en halv säng. Åren efter blev det mer och mer. Till att börja med odlade vi mest eterneller men så blev det tomater (ett år frös de) och rotfrukter. När någon som inte orkar så mycket känner sig nöjd med sin insats är det stimulerande för oss som personal.

*Psykiatrireformen genomfördes 1 januari 1995. Kommunerna fick då ett ökat och förtydligat ansvar för personer med psykisk störning som inte är i behov av sluten aktiv psykiatrisk vård. Syftet med reformen var att öka de långvarigt psykiskt stördas livskvalitet och delaktighet i samhället.

Kerstin

Vi hade stödjande chefer och skötte oss själva generellt. De som kom till Bruket ville jobba utifrån vad man orkade (Träfflokaler fanns för de som önskade) Det skulle vara så normaliserat som möjligt. Det kunde lätt bli medicinprat. Då gällde det att avleda.

Vi gjorde marmelader, inläggningar. Idén var att sälja produkterna så det skulle gå ihop som ett litet företag. Överskottet användes till att köpa in fröer mm. Vid månadsmöten redovisades inkomster och utgifter. Deltagare erhölet en symbolisk ersättning från kommunen för varje arbetat pass.

Vi började sälja våra marmelader hos P&B i Hötorgshallen.

Lokalen i Midsommarkransen

Eva köper blommor på Partihallarna i Årsta

Kerstin gör blomgrupper

Vi sålde en del av skörden och en del åt vi upp.

Vi hade cateringuppdrag, stod på marknader och sålde våra produkter.

Magdalena och brukare på Julmarknad i Vinterviken 2005

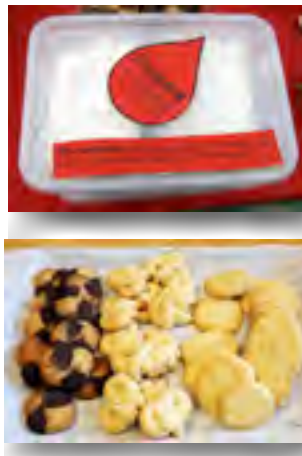
Kent och Eva på försommar-
marknad i Vinterviken

Flytt till Störtloppsvägen 40 i Västertorp 2008

Vi blev sambo med Café Droppen och Antikträffen

Invigningsfest 27 maj 2008!

Provsmakning av marmelader

På väg till marknad

Vi gjorde skorpor, kakor, chutney, müsli, marsipanlimpor till jul och mycket mer...

Jul och påsk marknader på Stadsdelsförvaltningen i Telefonplan

Anders:

Mitt trädgårdsintresse väcktes under tiden som trädgårdsarbetare på Skolträdgårdarnas Centralträdgård i Ängby i Stockholm i början av 1970-talet. Några år senare köpte vi en liten gård utanför Mariefred. Här startade jag *Källslättens eterneller* som var en liten eternellodling på ca 1000 kvm. Det låter kanske inte så mycket, men varje år under ett drygt decennium planterades tusentals plantor ut i blomstersängar som var 25 meter långa.

Det här var en fantastiskt rolig tid med massor av jobb och ständigt nya problem att lösa. Ännu var det få yttre hot som rådjur, älg, vildsvin, harar och mördarsniglar.

När Brukets Årstidsprodukter hörde av sig hade jag nyligen avslutat eternellodlingen och sått igen alla sängar med gräs. Nu började vi gräva upp säng för säng för att starta odlingen på nytt. Vi träffades i studiecirkelform under våra första år tillsammans ända fram till min pensionering 2012. Då tecknade vi ett avtal som gav Bruket möjlighet att hyra hela odlingsytan och vår lilla stuga säsongsvis. Och så har vi fortsatt sedan dess.

Tidiga åren på odlingen

Anders, Jonas och Magdalena

Magdalena och Kajsa

Delar av texten i Anders bok om Eterneller ingår i avsnittet "Odlingsåret på Källslätten".

Några röster om att odla och vara

Syftet med odlandet är att alla som är med ska må bra. Det är samma år efter år, odlingsåret upprepas, ändå tröttnar man inte! Man samlas inför resan till odlingen. Några har förberett lunchen dagen innan. Deltagare gillar bussresan till odlingen.

På odlingen är det vackert tryggt och lugnt. Fåglarna kvittrar. Alla får sina arbetsuppgifter. Man arbetar hårt, efter förmåga, man ser fram emot lunchen och fika. Man sammanfattar dagen, skriver dagbok.

Jag gillar den vänliga stämningen. Man kan vara som man är. Vi skapar den goda stämningen tillsammans. Alla har ett ansvar för det.

Syftet med odlandet är att folk mår bra. Det viktiga är egentligen inte odlingen av blommor och tomater utan att deltagarna får göra något kreativt tillsammans och må bra och vara glada.

Att vara delaktig i något som är större än man själv.

-Det är fin miljö, tyst och lugnt. Jag tycker om att gräva, kratta och sådant. Fint med alla blommor!

-Om jag är på dåligt humör på vägen till Mariefred så går det över. Det är så skönt att vara där! På hemvägen är jag på gott humör och sover så bra på natten.

-Det har varit halva min livskvalitet!

-Det var fantastiskt, som att komma hem. Allting stämde. Jag kom in i jobbet. Mina förslag gick igenom för på den tiden fanns pengar. Det har varit lyckan att åka till Mariefred! Vi har ju inga sommarställen att åka till. Stressen försvinner. Det är bra för oss, lite friskvård!

-En lisa för själen att pyssla och gräva, lära nya saker. Det är en social grej, vi gör saker tillsammans, får kunskap och glada hejarrop!

-När man höll på och jobbade och fåglarna kvittrade...Jag var så glad när jag åkte hem.

-Tjugo år har gått så fort för mig. Vi har varit som en stor familj. Det har inte hänt några allvarliga olyckor.

-Alla tar hand om varandra.

-Det var rätt i tiden när det blev. En helt unik grej. Det är en helt annan tid nu. Spara, spara.

-Det är mycket basic att påta i jorden. När folk mår dåligt är det bra och det är socialt, vi månar om varandra.

-Nu för tiden har vi samarbete med Seniorhälsan. De betalar halva hyran och vi får arbete. Vi har stamkunder här i Västertorp och vi säljer på marknader, Västertorpsdagen. Vi säljer på Konfektyrverkstaden i Gröndal och hos P&B i Hötorgshallen. Vi gör påsk och julgrupper.

-Vi är kulturbärare och för arvet vidare. Det är roligt att det fortsätter.

En dag på odlingen 2014

Odlingsdagarna följer en invand struktur.
Start på lokalen i Västertorp där vi packar
bussen. Klockan 9 åker vi mot Mariefred.
Resan tar 45 minuter.

Framme på Källslätten.
Vi sätter oss i trädgårdsmöblerna.
Tar in lugnet, hör fåglarna kvittra.
Vi planerar för dagen.
Arbetsuppgifterna fördelas:
Vem vill göra vad?
Beroende på var och ens dagsform
hittar vi bra arbetsuppgift.

Vi äter den medhavda maten ute.
Om det regnar så äter vi inne i det lilla huset.
Miljön och lugnet lockar till de goda samtalen.
Alla blir sedda.

Vi jobbar på en timme
till fikadags.

Vid fikat sammanfattar vi:
Någon skriver i dagboken.
-Vad har vi gjort idag?
-Vad var det för mat?
-Hur var vädret?
-Har fiskarna i dammen fått
mat?
-Vad gör vi nästa gång?

Vi städar stugan, packar bussen.
När färden går mot Stockholm är
vi trötta och glada. Flera somnar.

Vi är tillbaka i Västertorp klockan 15.
Då hjälps vi åt att tömma bussen,
fylla diskmaskinen och ta hand om
eventuell skörd.

Vi jobbar på till klockan 12.

Odlingsåret på Källslätten

8 april 2010

När snön ännu täcker marken men våren börjar närma sig är det dags att börja planera årets odlingar. Vid den här tiden andas allt hopp.

Vårens och sommarens problem med rådjur, mördarsniglar, torka, slagregn och frost känns nu väldigt avlägsna.

Omväxlande väder i april. Bra att stugan finns!

22 april 2015

Det tar lite tid att förkultivera plantorna, men du får igen det genom att dina plantor etableras säkrare i jorden och får ett försprång mot ogräset vid utplanteringen.

22 april 2010 När plantorna börjar trängas i sålådan så får var och en flytta till sin egen etta.

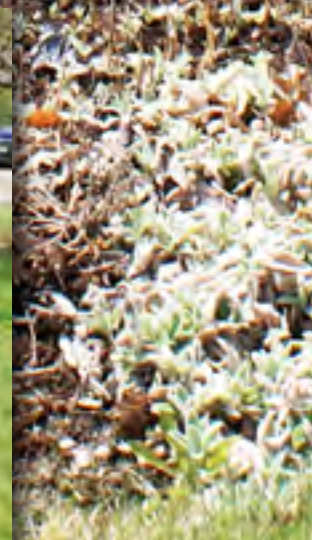

Hur ska vi
ha det i år?

16 maj 2016:
Idag hämtade vi många
säckar med hästskit och
lade på landen.
Under åren har vi oftast
gödslat med hönsgödsel
och kompost.

7 maj 2014
Det är mycket att göra
på våren!
Vi gräver och svettas...
Sedan fikar vi under
körsbärsträdet.

Så roligt att
prova nya
sorter!

Avhärdning

Innan plantorna planteras ut för att möta vådrets makter måste de avhärdas. Det betyder att de gradvis får vänja sig vid uteklimatet under drygt en vecka.

Om plantorna tas ut direkt från den skyddande verandan kommer de att få problem vid dåligt väder. I verandan eller odlingstunneln är det varmt och frostfritt, men framför allt är det vindstilla.

Vid snigelproblem kan vi ta ett par bockar och lägga plankor över. Ibland lyfter vi upp småplantorna på ett bord.

Stora bilden 25 maj 2015

7 maj 2014

Tänk att jord-
fräsen skulle
gå sönder just
idag!!!

Dags att kruk-
a om
plantorna! Bilder
från 20 maj 2010

Gurkplantor som
tillfälligt undkommit
mördarsniglarna.

9 juni 2014

9 juni 2014

Det är ganska mycket jobb med att starta och sköta en odling. Då och då känns det bra att lägga sig i hängmattan, planera och begrunda resultatet av sitt arbete.

Alla arbeten i odlingen har sin tid. Sådden har sin tid, planteringen har sin tid. Gödsling, vattning och rensning har sin tid. Att skörda, göra buketter, lägga in och sylta och safta har också sin tid.

4 juni 2015

9 juni 2014

Vårfrosten kan undvikas genom att inte ha för bråttom med sådd och utplantering. År plantorna redan utplanterade kande täckas med vassmattor, säckväv eller liknande. Vid sena sådder kanske man får problem med höstfrosten i stället.

I maj eller juni är det dags för utplantering. Det kan förstås vara en chansning att plantera ut tidigt med tanke på frosten - men ju tidigare plantorna kommer ut i landet desto fler blommor kan vi skörda under sommaren.

Alla bilder från 9 juni 2014

Sällan regnar det lagom mycket, men då och då får vi en perfekt sommar med stilla sommarregn på nätterna och soliga, varma dagar.

Bevattningsmetoder för den lilla odlingen och med vattenspridare för den stora odlingen är ofta nödvändig under juli och augusti.

Det känns som att vädret har ändrats. Det är längre torrperioder. Det behövs 20 st. 10-liters vattenkannor på en säng som är 1x 20 meter för att ersätta ett regn på 10 mm. Tio sängar behöver då 200 kannor – och då det blir ändå inte lika bra som när det regnar!

I Sörmland är det lerjord. Den är jobbig och kall på våren. Den tar lång tid att värma upp. Den har små partiklar och klarar en torrsommar bra. Det är inte bra när det regnar mycket. Bönor, tomater, pumpor, squash, Risp och gurka växer bra i lerjord men inte morötter.

Stora bilden 23 juli 2015

När vi skördat
myntan så gör
vi gelé.

Alla bilder juli 2013
Stora bilden: Höstöga
och Pärleternell i
förgrund. Riddarsporre
och Renfana längre bort.

DAGBOK

Under många år sammanfattade vi dagen i en pärm med lösblad.

-Vad har vi gjort idag och vad behöver göras nästa gång?

-Vad måste vi ta med till odlingen nästa gång?

Pärmen åkte fram och tillbaka mellan Västertorp och Källslätten.

Här är några utdrag.

Torsdag 27 juni 2013

Gräsklippning. T. jordfräste sängar längst ned. Sedan planterades det roseskära och sommarcypress. Vi gödselvattnade Rispen, gurkorna och rabarbern och gjorde iordning mer gödselvatten. J. rensade runt pumporna. A.+A. band upp tomaterna. Det rensades både här och där. Varmt och skönt med några små skurar. Lunchen bestod av Nubbesallad. En stilla dag då bara fågelsången hördes och porlandet från dammen.

25 juli 2013

Idag har vi vattnat och åter vattnat. Det var mycket varmt och det har plockats både Risp och päroleterneller. Bär plockades också. Vi åt kalops i skuggan.

Anders är i Warsawa.

Vi matade fiskarna. Vi satte på spridaren runt halv två i rondellen.

29 juli 2013

Vi har vattnat och gödselvattnat rosor, gurkor, pumpor och bönor. Vi matade fiskarna. Vi har ätit och druckit kaffe. ANDERS VAR INTE HÄR.

1 augusti 2013

Vi har gödselvattnat tomater gurkor och plockat svarta vinbär. Vi har stadgat upp praktmalva och plockat eterneller. Krångel med spisen. Spisen gick på halvfä. Anders fixade. Om det händer igen kontaktar vi Lars -grannen. Vi har ätit köttfärslimpa och druckit kaffe.

Grillfest
8 juli 2014

Pluto

Katten Messi

-Djuren betyder
så mycket!

Av lavendeln
gör vi
doftpåsar

Ibland regnar
det inte alls och
ibland regnar
det för mycket...

23 juli 2015

Vårt favoritväder -
Solsken efter regn!

16 juli 2012
Rundeln är trädgårdens
lägsta område där vatten
samlas. För att hindra fler
översvämningar, så läggs
dräneringsrör i marken.

Efter regn
kommer
även mygg!

Attans
myggor!

Gurkorna
ska med till
stan

Det behövs
en hylla här!

Alla bilder 26 augusti 2010

Tomater behöver
mycket sol vatten
och näring!

Här får jag ligga i gräset och lukta på blommorna...

Vad är en eternell?

Eterneller, evighetsblommor, immorteller - kärt barn har många namn. Vad kännetecknar då en äkta eternell?

Den allra vanligaste definitionen är att det är en växt som efter torkning behåller både form och färg. En eternells blommor har faktiskt redan på växtplatsen kronblad eller hyllen med en pappersliknande textur.

Konsten att odla eterneller

Det är inte svårare att odla eterneller än vilka andra sommarblommor som helst. Svårigheten att få vackra eterneller ligger mer i kunskapen om att skörda blommorna vid rätt tid och sedan torka dem på rätt sätt.

Direktsådd eller förkultivering?

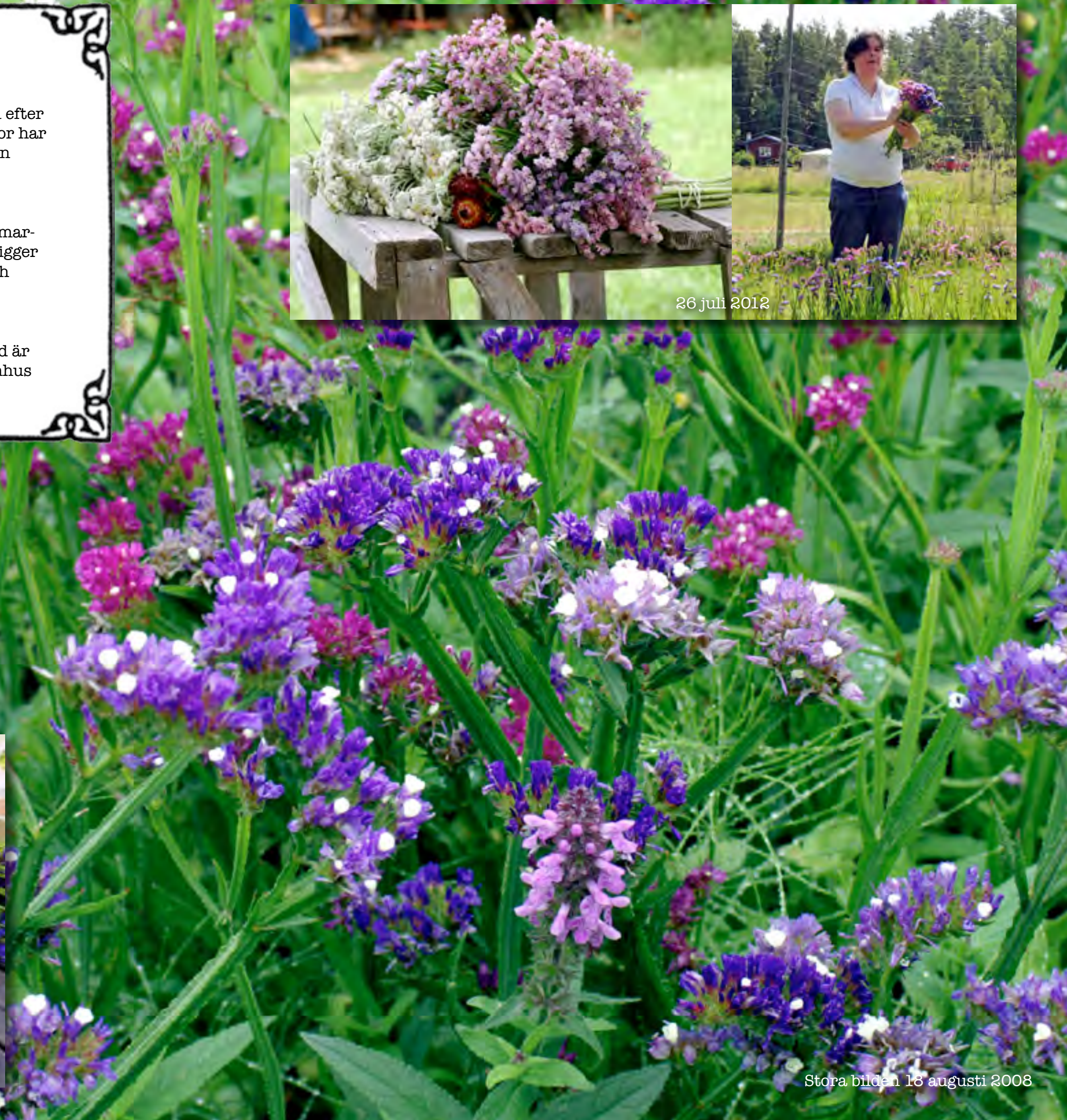
Även om de flesta ettåriga arter går att så direkt på friland är det både enklare och säkrare att så fröerna i sålådor inomhus och dra upp plantor för utplantering.

26 juli 2012

25 juli 2013

Stora bilden 18 augusti 2008

Den första skörden börjar redan veckan efter midsommar. Växterna vill sedan blomma och sätta frö för att föra livet vidare. När du skär eller klipper av en blomstjälk kommer växten att satsa på att producera nya stjälkar. Därför får du fler blommor ju mer du plockar!

18 juli 2017

27 augusti 2015

9 august 2017

21 august 2014

6 august 2018

Stora bilden 21 august 2014

18 juli 2013

En bra sak med vinbär: Man kan sitta bekvämt på en stol och plocka bären.

“Vinbärsbuske-syndromet”

-Vi planterar mer av sådant som man inte behöver krypa på marken för att sköta. Störbönor, Rosenskära, Solros exempelvis. Att klippa gräset och vattna fungerar också.

18 juli 2017

Alla bilder 27 augusti 2015

27 augusti 2015

Höstarbete i
september

10 september 2015

När solrosorna blommar
då börjar hösten närma
sig hos oss.

10 september 2015

Vi gräver kanter på
hösten för att inte
sängarna ska bli
smalare och smalare.

24 september 2014

Gräv där du står!
-Här kanske?

14 oktober 2010
Vi gick till skogen och
hämtade granris att
täckna rosorna med.

Fika i solen
9 Oktober
2009

Nu för tiden kallar vi oss Lilla Skafferiet

Eftersom alla har blivit äldre odlar vi saker som inte kräver så mycket rensning. Massor av olika sorters pumpor, squash, tomater, störbönor, vinbär, krusbär och massor av olika blommor.

Vi åker ca 2ggr/ vecka från mitten av maj. Nu får vi hyra bussar då den röda bussen var för gammal för att vara i stadens tjänst.

Vi odlar mest saker på höjden för ingen kommer längre ner på knä. Rödbetor och allt sådant går bort. Ingen orkar rensa.

Vi har fått införskaffa långa rensjärn så att vi kan stå upp och rensa. Vi försöker också höja upp bäddarna och göra kompostlimpor och odla pumpor i dessa. Vi jordfräser inte längre då det förstör mikrolivet. Vi gräver och rensar för hand.

Vi behöver tänka lite annorlunda då semestern ligger i augusti så vi vill ju att skörden ska bli klar i september. Vi brukar inte få någon vikarie som åker ut. Då är Anders en klippa och vattnar åt oss.

Vi var med på en odlingsfestival i Tanto 2018. Vårt bidrag var en krukodling.

Mördarsniglarna var hemska 2024. Vi fick köra med snigelfritt och hålla gräset kort. Solrosorna, bönorna och även tomater blev uppätta. Då var det lite missmodigt ett tag. Men på något sätt överlevde både solrosor och blommor. Bönorna tog sig. Även kaninerna åt upp mycket av skörden när plantorna var små. Vi måste förodla och plantera ut stora plantor - då klarade sig en del.

Vi har flera skördemarknader på hösten där vi säljer grönsaker, blombuketter och torkade blommor. Sedan säljer vi mycket blommor utanför oss i Västertorp. Vi använder mycket av skörden till matlagningen och till marmelader.

Vi gjorde falsk ostkaka på pumpa och squashchutney i mitten av februari. Vi tar fram vinbär och gör gelé, marmelad och saft även till påsk marknader.

Vi avslutar säsongen på restaurang Alba i Mariefred eller Gripsholms värdshus för fondmedel.

Vi söker odlingspengar till fröer, jord och gödsel - men också till någon resa. Förra året var vi på Wij trädgårdar i Ockelbo och hade picknick i Rothoffsparken i Eskilstuna. Många av veteranerna är kvar och det har tillkommit lite nya deltagare som följer med.

Vi hoppas på att kunna få åka till odlingarna några år till om Anders och Ulrika vill ha oss där och orkar att vi kommer.

Blir det en ny storhets-
tid för eterneller?
Vi har fått odlings-
bidrag av Oscar Hirsch
för eternellodling.

